

Մ Ա Ց Ե Ն Ա Խ Օ Ս Ա Կ Ա Ն

ՅԱԿՈԲ Յ. ԹԵՐԶԵԱՆ. — Կիլիկիոյ Աղէտը, Հատոր Բ. Կ. Պոլիս 1912, էջ 336:

«Կիլիկիոյ աղէտ»ին պատմութեան Բ. Հատորն ալ լոյս տեսաւ. 336 էջերէ բաղկացեալ ստուար գործք մը, բովանդակութեամբ աւելի ճոխ ու պատկերներով աւելի զարդարուն քան Ա. Հատորը (Հմտ. «Հանգ. Ամս.», 1912, էջ 366):

Ներկայ Հատորիս բովանդակութիւնն է գլխաւորաբար Հալէպի եւ անոր մերձեկայ գաւառներուն մէջ եղած ջարդերուն պատմութիւնը: Յ. Յ. Թերզեան մի առ մի կը ցուցադրէ կարմիր Համիտին վերջին անգութ ու վայրագ սպանութիւնները անտէրունջ Հայերուն լացն ու կոծը, բազմաթիւ քաղաքներու, գիւղերու քանդումն ու աւերումը, միով բանիւ այն ամէն արիւնոտ տեսարաններն, որոնք նոյն գաւառներուն մէջ ցաւալի իրականութեամբ տեղի ունեցան: Մի եւ նոյն ժամանակ ստոյգ վկայութիւններով ցոյց կու տայ մեզի, որ այդ ահաբեկ կոտորածը կանխագոյն ծրագրաւ մը եղած է, այնու որ մահմետական շարժումը այս կամ այն տեղուն մէջ չէր սահմանափակուած, այլ ընդհանուր էր: Բարբախտաբար, ինչպէս կ'ըսէ Տեղինակն, շատ տեղեր Հայերը բողբոջվին ալ անպատրաստ չէին, որուն հետեւութեամբը քիչ շատ կրցան դիմադրել մոլեգին խուժանին յարձակումներուն:

Մեծ. Հեղինակն հոս ալ իւր ըսածներուն իրր սպացոյց, ըստ կարելոյն փոյթ տարած է ձեռք անցընելու ամէն մէկ պաշտօնական թուղթ ու գրութիւն. նմանպէս կոտորածին առթիւ ամէն կողմանէ եկած հեռագիրներուն օրինակներն, ընթերցողն ինչպէս պիտի տեսնէ, մի առ մի ինամբով հաւաքուած ու հատորիս ետեւը զետեղուած են:

Վստահ ենք թէ «Կիլիկիոյ աղէտ»ին Պատմութիւնը ցկատարած մի եւ նոյն առաւելութիւններով օժտուած պիտի մնայ. եւ այն ատեն ստուգիւ «Կիլիկիոյ աղէտը» պիտի ըլլայ Հայելի մը, որուն մէջ հետաքրքիրն ալ, ազգասէրն ալ եւ մանաւանդ պատմախոյզը իւր խնդրածը պիտի գտնէ պարզուած իւր աչաց առջեւ այնպէս, ինչպէս ներկայ ժամանակս կը պահանջէ:

Հ. Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

Ա Յ Լ Ե Ի Ա Յ Լ Բ

1. Դարձեալ հայ Տպագրութեան 400ամեակը: — Շնորհակալ ենք, որ Մշակի յարգելի խմբագրութիւնը արժանի համարած է ուշադրութեան մեր՝ Հանդիսի նախորդ թուին մէջ հրատարակած մէկ փոքրիկ «Այլեւայլք»ը: Բայց Մշակի խմբագրութիւնը զմեզ լիովին չէ հասկցած. թէպէտ մեր ըսածները շատ որոշ էին:

«. Մենք երբեք չենք ուզած հաստատել թէ Յորելեանին հանդիսավայրը Էջմիածին պէտք չէր ըլլալ. տեղը մեզի համար անտարբեր է, բաւական որ որոշուած ըլլայ ազգին կողմանէ:

Ք. Մենք ոչ Թիֆլիսի եւ ոչ ալ Պոլսոյ Յանձնաժողովները Էջմիածնի Յանձնաժողովէն դերադաս համարած ենք. իրրեւ 25 տարի անընդհատ ազգին ծառայութեան նուիրուած թերթի մը խմբագրական մարմին՝ կարծենք թէ իրաւունք ունէինք պահանջելու որ զուտ ազգային քաղաքակրթական խնդրոյ մը մէջ Էջմիածնի Յանձնաժողովը առանց նկատողութեան առնելու միւս Յանձնաժողովները կամ գէթ ազգին գիտնական դասակարգը պէտք չէր հրամայողական դիրք մը բռնած «Motu proprio» որոշումներ ընել:

Գ. Համոզուած ենք, որ Մշակի յարգելի խմբագրութեան պաշտպանած Յորելեանը համազգային է, բայց չի կրնար մեզմէ պահանջուիլ, որ նոյն համոզումը ունենանք նաեւ Էջմիածնի յանձնաժողովին մասին, քանի որ ծրագրին բովանդակութիւնը հակառակը կը ցուցնէ, եւ՝ որ անշուշտ մեծ զարմանք պիտի պատճառէ Մշակի խմբագրութեան, ո՛չ Յորելեանին եւ ո՛չ ալ նոյն առթիւ հրատարակուելիք գրութեան մասնակցութեան հրաւեր եկաւ մեզի:

Անգամ մըն ալ կը կրկնենք. եթէ կուզուի, որ Հայ Տպագրութեան 400ամեակը պատմական համազգային նշանակութիւն մը ստանայ ազգային կեանքին մէջ տարի մը յետաձգելու է, որպէս զի նախ մտքերու համաձայնութիւն գոյանայ, որմէ կանխում ունի տօնին համազգային ըլլալը:

Հ. Ա. ՄԱՏԻՆԻԱՆ

2. Դասական հայերէնը եւ Ակնայ զուտադարձաբարը: — Գր. Ս. Մ. Գա-